

Alma-Ata'nın 30. yıldönümünü anısına

Dr. Sebahattin Işık

Temel sağlık anlayışının önemli bir dönüm noktası olarak kabul edilen Alma-Ata Konferansı'nın 30. yılı anısına yine aynı şehirde, bugünkü adıyla Almaty'de Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından 15-16 Ekim 2008 tarihinde bir konferans düzenlendi. Ana teması temel sağlık hizmetleri olan 2008 Dünya Sağlık Raporu'nun tanıtımı da bu konferansta yapıldı. Toplantıda ülkemiz Sağlık Bakanlığı Müsteşar Yardımcıları Dr. Sabahattin Aydın ve Dr. Turan Buzgan ile Temel Sağlık Hizmetleri Genel

Müdür Yardımcısı Dr. Bekir Keskinliç tarafından temsil edildi. Toplantıda, 1978'de Kazakistan Sağlık Bakanı olarak Alma-Ata Konferansı'nın organizasyonunda başrol oynayanlardan biri olan Profesör Torageldy Sharnanov ile birlikte Rusya Sağlık Bakanı Yardımcısı ve Profesör Sabahattin Aydın panelist olarak görüşlerini açıkladılar. Konferansta, Dünya Sağlık Raporu'nun tanıtımı ile birlikte ana konusu olan temel sağlık hizmetleri anlayışının doğuşu, değişimi ve bugün gelinen noktada nasıl anlaşıldığı veya nasıl anlaşılması gerektiği hususlarına odaklanan çeşitli konuşmalar yapıldı.

DSÖ 2008 Sağlık Raporu'nun başındaki takdim yazısında Başkan Dr. Margaret Chan, günümüz dünyasındaki sağlık tablomuzu çok veciz bir şekilde özetlemektedir: "2008 yılı DSÖ'nün kuruluşunun 60. Alma-Ata bildirgesinin de 30. yıldönümüdür. Küresel sağlık anlayışımız son 60 yılda oldukça değişime uğramış olmakla birlikte, DSÖ anayasasının özünde yer alan ve aynı zamanda Alma-Ata Bildirgesi'nde bulunan değerler test edilmiş ve doğru olduğu görülmüştür. Ancak sağlıktaki büyük küresel gelişmelere rağmen, bu değerler doğrultusundaki hedeflere ulaşmadaki üzücü kolektif başarısızlı-

Alma-Ata'da ortaya konan değerler, herkes için sağlık anlayışı, bütün sektörlerin sağlık önceliğine yöneltilmesi ve bunu yönlendirecek olan temel sağlık hareketi, sağlık sistemlerini etkili bir şekilde yönlendirmede yeterli olamadı. Toplumların artan beklenti düzeyleri de buna beklenen katkıyı sağlayamadı. Hatta bazen beklentilerin yanlış yönetilmesi daha istenmedik dönüşümlere yol açtı.

ğımız aşıkârdır. Kaliteli bir sağlık desteğine ulaşamadığı için doğum komplikasyonlarından muzdarip olan anneye, temel aşılardan mahrum kalmış olan bir çocukla ve şehir varoşunda barakada yaşayan bir garibanla hala karşılaşırız. Trafik yoğun olduğu caddelerin kenarında yürüyenlerin güvenlikten yoksunluğu, yeterli sağlık güvencesi olmadığı için sağlık hizmetinin karşılığını doğrudan cebinden ödemekten dolayı fakir düşenler hala mevcuttur. Bunlar ve bunun gibi birçok günlük hayatın gerçekleri sağlık sistemlerimizin performansındaki önlenemez ve kabul edilemez kusurları ortaya koymaktadır.”

DSÖ, 2008 Dünya Sağlık Raporu'nun ana temasını Alma-Ata Konferansı'nın 30. yıldönümü münasebetiyle temel sağlığa ayırarak bu konuya yeniden dikkat çekmiş oldu. Zaten son yıllarda sağlıkta iyileşmeleri garanti altına alabilmek için sağlık sistemlerinin güçlendirilmesi hususu, DSÖ Avrupa Bölge Ofisi'nin gündem maddelerinin başında geliyordu. Talinn Bakanlar Konferansı'nda ve Tiflis Bölge Toplantısı'nda dile getirildiği ve birçok kaynakta işaret edildiği şekliyle “Temel sağlık hizmetlerine yeniden müracaat” veya “Yeniden canlandırma” ifadeleri ile konu gündeme getirilmeye çekilmeye çalışılıyordu.

Alma-Ata Konferansı, 10-12 Eylül 1978 tarihinde Kazakistan'ın o zamanki başkenti olan Alma-Ata şehrinde, Cumhuriyet Sarayı'nda gerçekleşmişti. Toplantıda Türkiye'yi zamanın Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı başkanlığında bir heyet temsil etmişti. Konferansın ana teması “2000 yılında herkese sağlık” idi. Konferans sonunda dünyada sağlık örgütlenmelerinin ülke bütünlüğü içinde entegre sistemler olarak ele alınmasına ışık tutan ve temel sağlık hizmetlerini ulusal sağlık sistemlerinin ana parçası olarak gören bildirge yayımlandı. Alma-Ata bildirgesindeki verilen tanıma göre: “Temel sağlık hizmeti, bilimsel ve uygulama olarak sağlam temelli, toplumsal olarak kabul edilebilir yöntem ve teknolojilere sahip, toplumdaki birey ve ailelerin katılımıyla evrensel olarak ulaşılabilir herkese gerekli olan hizmetlerdir. Bir ülkenin sağlık sisteminin olduğu kadar sosyal ve ekonomik gelişmesinin de entegre bir parçasıdır”.

Alma-Ata Konferansı, bütün ülkelerde hiç bir surette kabul edilemez olan sağlık eşitsizlikleri ile politik, sosyal ve ekonomik olarak mücadele etmek üzere çeşitli meslek grupları, kuruluşlar, hükümetler, sivil toplum örgütleri ve araştırmacılar nezdinde “Temel sağlık hareketini” başlatmıştır. Ana felsefe “Herkes için sağlık” ilkesi etrafında oluşmuştur.

Ancak, Alma-Ata'da ortaya konan de-

ğerler, herkes için sağlık anlayışı, bütün sektörlerin sağlık önceliğine yöneltilmesi ve bunu yönlendirecek olan temel sağlık hareketi, sağlık sistemlerini etkili bir şekilde yönlendirmede yeterli olamadı. Toplumların artan beklenti düzeyleri de buna beklenen katkıyı sağlayamadı. Hatta bazen beklentilerin yanlış yönetilmesi daha istenmedik dönüşümlere yol açtı. Bu şekilde ortaya çıkan sağlık sistemleri, gelenekselleşmiş bir hizmet sunum modelinin ortaya çıkması sonucunu doğurdu ya da daha doğrusu bu modelin devamlılığını sağladı. Geleneksel sağlık hizmetlerinin, farklı mekanizmalarla ve farklı nedenlerle harcanan enerji ve kaynaklara oranla beklenenden daha az etkili olmasının yanında, birçok yaygın kusurları, terslikleri ve çelişkileri birlikte getirildiği bilinmektedir.

Alma-Ata'da başlayan temel sağlık hareketinin bugün beklenen düzeyde sonuçlara bizi ulaştırmamış olmasının mazeretini ortaya koymaya çalışırken DSÖ Direktörü Dr. Chan, “1978'in düşünürleri bugünün dünyasındaki olayları öngöremezdi” diyerek bu süreçte petrol krizlerinin, küresel ekonomik krizlerin, kalkınma bankaları tarafından ülkelere önerilen ve kaynakları sosyal hizmetlerden ve bu arada sağlık alanından uzaklaştıran yapısal değişim programlarının sonuçlarına işaret etmiştir.

Dr. Sevda Arat:**Belki emekliliğimde bir müzede gönüllü çalışabilirim****Dr. Kadir Doğruer**

Hekim olmak bilincinin yerleştiği tıp eğitimi sırasında birçok hekim adayı tüm sahip olduğu yetenekleriyle birlikte fakülte dedir. Bu yeteneklerini fakülte öncesinde fark etmiş, belki de yeteneklerinin yönlendirmesiyle yetenekleriyle ilintili eğitim almış ve birçok ürün de vermiş olabilir.

Tıp fakültesi öncesinde gerek yazı ya da şiir yazarak, gerekse de resim yaparak iç dinamiklerinin yönlendirmesiyle sanatçı olma beklenti veya heyecanını duyumsamaya tam başlamışken tıp fakültesinde ki yoğun ve kaotik eğitim süreci içerisinde sanatçı olma beklentilerini bir kenara bırakıp hekim olma yolunda yürümeye başlarken hekim adayı genellikle bir şaşkınlık içindedir. Hekim adayı, sanatçı kişiliği içinde yerleşen naifliğin pek beslenemediği bir ortamda eğitimini sürdürürken önceliklerinin yer değiştirmesinden dolayı bazen rahatsız olacak, bazen de taşıdığı yeteneklerin ayrıcalığını tadına varacaktır.

Amfiler, dersaneler, laboratuvarlar, klinikler ve sınavlar arasında soluksuz koşarken, kariyer beklentilerini sadece hekimliğin çerçeveleri arasında yerleştirme zorunluluğu sanatçı hekim adayının mesleki şekillenmesi açısından son derecede önemliken, Allah vergisi yetenekleri ve bu yetenekleri doğrultusunda tıp eğitimi öncesinde yaptıkları/ürettikleri unutulma veya ötelenme tehlikesiyle karşı karşıyadır. Hekim olmak heyecanının verdiği dirimsel enerjiyle mecburi hizmete, uzmanlık eğitimine, kırsal alanda hizmete hevesle koşan sanata eğilimli hekim, bu heyecanının yoğunluğunda belki de sadece mesleğine odaklanmış, artık mesleki hedefleri doğrultusunda yatırım yapacaktır.

Ancak, inkâr edilemez bir gerçek var ki, o da; o Allah vergisi yetenek hekimin benliğindeki sıcak turkuaz ışığı hep saklı duracaktır. Eline ka-

lemi ya da fırçayı aldığı anda, o sıkıntılı, gerilim yüklü, umutları erozyona uğramış, yığınların sınırındaki hekim içinde saklı tuttuğu turkuaz ışığı aydınlatacak, belki lal renginde parlaklığı döndürecektir. Yazacak, çizecek ve içinde parlayan ışığının etkisiyle yaşamına daha güçle sarılacaktır. İşte bu noktada, böylesi yeteneklere sahip olma ayrıcalığını taşıyan hekim kendini korumayı başarabilirken, aynı zamanda mesleki tazelenmesine de olanak sağlayacaktır.

Sayın dostum Dr. Haydar Sur geçenlerde beni arayıp, "Ressam doktorlarla ilgili dergimize bir yazı dizisi oluşturabilir misin" diye sorduğunda, önce heyecanlandım, ardından düşünmeden kabul ettim. Sonrasında ise nasıl bir sorumluluk yüklendiğimi fark ettim. Karikatür çizerek sanatçı hekimler arasında sayılma hevesini taşıyan biri olarak "Sanki böylesi bir yazı dizisini kolaylıkla kotarabilecek biri gibi görünmüş olmalıyım" diye düşündüm, onur duydum. Ancak, öyle kolay olmadığını bir ucundan tutup yazmaya başladığımda fark ettim. Bu konuda kayıtların neredeyse yok düzeyinde olduğunu gördüm. Mesleki ak-

tivitelerini devam ettirirken yaptıkları sanat ürünlerini genelde kendi çevrelerinde saklı tutma durumunda kalan hekimlere ulaşmak o kadar kolay değildi. Çevremde resimle uğraşan bazı hekimler tanıyordum, ama tüm bunları bir yazı dizisi haline getirmek ise nasıl olabilirdi?

En yakınımından başlamak sanırım en kolay olmalı diye düşündüm. Sevgili arkadaşım Dr. Sevda Arat'ın kapısını çaldım. Benim gibi o da bir anestezi uzmanı. Gerek ihtisas eğitimi yıllarımızdan, gerekse de profesyonel olarak çalıştığımız hastanelerden beri süregelen bir arkadaşlığımız olan Sevda'nın resme olan ilgisini duyduğumda çok seviniştim. Kendisinin bu konuda duyduğu heyecanı yakından biliyorum diyebilirim. Çok iyi bir desen yeteneği olup, sanırım gecikmiş olarak resim yapmaya başlamış olması, resimle daha aktif ilgilenenler için bir avantaj olmuştur. Çünkü Sevda sahip olduğu yetenekle çok daha önce resim yapıyor olsaydı, şu anda birçok ressamla çok daha farklı platformlarda karşılaşılıyor olacaktı. Sizlerin de resimle ilgilenen bir doktor olarak Dr. Sevda Arat hakkında bilgi edinmenizi, onu tanı-

manızı istedim. Klasik bir takım röportajlar gibi soru cevap şeklinde Sevda'yı tanıtmak yerine kendi ağzından Dr. Sevda'yı anlatmak istedim.

İşte ressam Dr. Sevda Arat: "1966 yılında Tokat'ta doğdum. Düzce'de ilkokula başladım, orta ve lise öğrenimini Adapazarı'nda tamamladım. Üniversiteyi İstanbul Tıp Fakültesi'nde okudum. Beyoğlu Devlet Hastanesi'nde 1,5 yıl pratisyen hekim olarak çalıştıktan sonra 1991 yılında Haseki Kardiyoloji Enstitüsü'nde anestezi ihtisasına başladım. İhtisas sonrası 2 yıl enstitüde çalıştıktan sonra önce Alman Hastanesi'nde; daha sonra 29 Mayıs Hastanesi'nde çalıştım. 2000 yılından beri Memorial Hastanesinde anestezi uzmanı olarak çalışıyorum. Evliyim ve 14 yaşında bir kızım var.

Ortaokul ve lise yıllarında resim derslerimi sever ve iyi resim yapardım. Ama bu konuda özel bir çalışma yapmamıştım. Hatta ortaokula başladığımda ilk resim derslerinden birinde çizdiğim resmi resim hocam çok beğendi ve babamla görüştü. Resimle

Dr. Arat'ın çalışmalarından biri

“Resim dünyaya estetik bakışımı da değiştirdi. Bazı ufak estetik ayrıntıların hayatı biraz daha güzelleştirebildiğini resim sayesinde farkettim. İnsan yaptığı işten veya günlük monoton yaşamdan zaman zaman yorulup sıkılabiliyor. Ama ben resim sayesinde işe geldiğimde daha konsantre bir şekilde çalışabiliyorum.”

İlgili yeteneğim olduğunu ve değerlendirilmesi gerektiğini babama söylemiş ama babam benim derslerimin de iyi olduğunu ve böyle bir eğitime gerek olmadığını söylemişti. O dönemde Adapazarı'nda yaşıyorduk ve istesek de böyle özel bir eğitim olanağına bulamazdık herhalde.

Üniversite son sınıfta, kendi kendime 3-4 ay kadar kısa bir süre resim çalıştım. Fakat sonrasında resimle ilgilenen vaktim olmadı. Ta ki kızım büyüüp 8-9 yaşlarına gelece kadar. Bu süre içinde tam bir resim hayranı olarak resim yapmak yerine fotoğraf çekmeyi tercih eden sevgili kayınpederim Sn. Servet Sitki Arat'ın fotoğraf çalışmalarına yardımcı oldum. Kızımın resme ilgisi nedeniyle hem okulda seçmeli ders olarak hem de özel hoca ile resim yapmaya başlamasıyla ben de hobi olarak bir şeyler yapsam diye düşünmeye başladım.

Bir süre takı tasarımıyla ilgilendikten sonra asıl ilgimin renkli boncuklar değil renkler olduğunu farkettim. “Ben niye resim yapmıyorum” diye düşündüm ve Sn. Barış Sarıbaş'la atölye çalışmalarına başladım. Yani, yaklaşık 2003'ten beri resim çalışıyorum. Kısa bir süre Sn. Selçuk Erdoğan'ın atölyesinde akademiye hazırlanan öğrencilerle çalıştım. Şu sıralarda Sn.

Ekrem Kahraman ile Çekirdek Sanat'ta atölye çalışmalarına devam ediyorum. Bir de son zamanlarda Sn. Profesör Turan Aksoy'la çalışmaya başladım.

Çok sayıda karma sergiye katıldım. Bazılarında seçilmiş konular vardı. Geçen yıl kızımınla birlikte anneler gününde bir sergi açtık. İkimiz de hayvan temalı bir dizi resim yapmıştık. Kızımın bana Anneler Günü armağanı oldu sergi. Belki yine ortak bir sergi yapabiliriz kızımınla. Yine bir arkadaşımınla planladığımız ama bir türlü gerçekleştiremediğimiz bir sergi planı da var. Asıl büyük hedef, kişisel sergi açmak tabii. Ama resme zaman ayırmakta bu yıl biraz zorlanıyorum. Herhalde gelecek sene planlayabiliriz ancak. Meslek olarak; çok zamanımı alan ve bir o kadar da stresli bir iş yapıyorum. Eve gittiğimde beni düşünce olarak tamamen işimden uzaklaştırıyor resim. Çünkü zaman zaman eve gitsek bile, gün içinde yaşananlar kafamızda dönüp durabiliyor. Ama ben bir resmi planlarken, çizerken ya da boyarken konsantre olunca, o resim dışında bir şey düşünmüyorum.

Resim dünyaya estetik bakışımı da değiştirdi. Bazı ufak estetik ayrıntıların hayatı biraz daha güzelleştirebildiğini resim sayesinde farkettim. İnsan yaptığı işten veya günlük monoton yaşamdan zaman zaman yorulup sıkılabiliyor. Ama ben resim sayesinde işe geldiğimde daha konsantre bir şekilde çalışabiliyorum. Zamanımı daha iyi planlıyorum ve kullanıyorum ve öyle de olmak zorunda. Bu tempo bazen yorucu olabiliyor ama evde boş boş oturup televizyon seyretmek yerine bir şeyler üretmek beni mutlu ediyor. Bir gün önce veya o hafta evde ya da atölyede bana keyif veren bir resim ortaya çıkarabiliysem mutlu oluyorum. Bir de hassas işlerde, el becerilerimin resim sayesinde biraz daha geliştiğini hissediyorum.

Resmi hobi olarak yapmakla sanatçı olarak yapmak arasında ciddi fark var. Sanatçı

Dr. Sevdâ Arat

olabilmek için tüm yaşantınızı resim üzerine kurgulamanız gerekiyor. Benim en azından şimdilik bunu yapacak şartlarım ve imkânlarım yok. Henüz bana ait özel bir resim dili oluşturmuş değilim. Ama yine de kısa vadede kendi kişisel tarzımı oturup birkaç sergi hazırlayabilirsem mutlu olurum. Ayrıca vakit bulabildikçe sanat tarihi ve ünlü ressamlar hakkında inceleme yazıları okumak hoşuma gidiyor. Uzun vadede özellikle çocuklara sanatı ve sanat tarihini anlatmak için bir şeyler yapmayı isterim. Çünkü sanat ve estetik ile ilgili eğitimlerin çocukluk çağından başlatılması gerektiğine inanıyorum. Belki emekli olduğumda okullarda ya da müzelerde gönüllü olarak sanat veya sanat tarihi eğitimi için çalışabilirim.”

Dr. Sevdâ Arat'ın yaşamında görüldüğü üzere resimle ilgilenebilmek işte böylesi bir derinlik kazandırabiliyor yaşama. Bir hekim ne kadar yüksek sorumluluk gerektiren

bir iş yapıyor olsa da, kabul etmek gerekir ki bir yandan da oldukça monoton bir yaşam sürüyor. Devamlı gerilim yaşamak, gerilimi sadece ve sadece içinizde yaşama zorunluluğu, sorumluluğun getirdiği yükler veya yoğun zaman kaybına, zamanla tolerans geliştirilebiliyor olabilir. Bu durumda, fark etmeden bu toleransın gölgesinde ne kadar çok erozyon yaşanıyor. Bir an geri dönüp baktığımızda, yitip gittiğinizin farkında olabiliyorsanız eğer, işte orada sorun başlıyor: Depresyon, bezginlik... İşte, eğer resim çizebiliyorsanız, Dr. Sevdâ Arat'ın başardığı gibi, solunum sisteminize bir sistem daha ekleyebilir ve böylece çok daha rahat nefes alabiliyorsunuz; yaşıyorsunuz.

Keyifle yaşamaktan ödün vermeden, ancak hekimliğin de o hiçbir şeyle karşılaşılmayacak olan mesleki tatminini yaşayabilmenin ayrıcalığını ayırmayı nice mutlu yaşamlar hepimize...

